

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ У СКЛАДІ АВСТРО-УГОРСЬКОЇ ІМПЕРІЇ У 1848-1900 РР.

Пекна Г. Б.,

доцент, кандидат економічних наук,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна

e-mail: HalynaPB@krok.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4902-6052>

Сивак О. А.,

студентка, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна

e-mail: SivakOA@krok.edu.ua

У тезах розкривається особливості та проблеми економічного розвитку українських етнічних територій у складі Австро-Угорської імперії. Акцентовано увагу на видах та формах економічної активності українців, дозволеної імперською владою.

Населення Західноукраїнських земель у другій половині XIX ст. істотно зросло. Згідно з даними переписів, його чисельність у Галичині збільшилася з 4,9 млн у 1849 р. до 7,9 млн у 1910 р. В Австрійській монархії Галичина посідала четверте місце за щільністю населення (після Ломбардії, Чехії та Сілезії) і належала до доволі густозаселених країв.

Співвідношення між польською й українською етнічними групами не змінилося кардинально. У другій половині XIX ст. більшість європейських країн почали раз на десять років проводити загальні переписи населення. Найбільш контрверсійні питання в них були пов'язані з національною ідентичністю. Точніше, питання переписів як у Австро-Угорщині, так і в Росії стосувалося рідної мови, або мови спілкування. На основі відповідей науковці роблять висновки щодо національного складу держав. Однак у випадку Австро-Угорщини цього було недостатньо. До структури переписів не включалася мова ідиш, внаслідок чого єврейське населення здебільшого обліковувалося разом з поляками. Ототожнення поляків із римо-католиками й українців із греко-католиками також вимагало застережень [1].

Хоч основну масу становили міста й містечка з населенням у межах 2–6 тис. мешканців, однак край поступово втрачав свій винятково аграрний характер, а міське населення засвідчувало набагато швидший темп приросту стосовно регіону.

Загалом Буковина була хоч і незначною за своїми розмірами, але правильно відображала австрійську різноманітність. За даними перепису 1857 р., опрацьованими Г.Скорейко, унаслідок переважаючої праці у сільському господарстві у промисловому виробництві краю було зайнято лише 5,2% усього населення (близько 7,3% працюючого). Це становило значно менший відсоток порівняно з 13,1% населення Австрії, задіяним у промисловості. За переписом 1869 р., чисельність зайнятих у промисловості й ремеслі становила близько 18 тис. осіб (5,5% населення), з яких найбільше зайнятих було в лісовій, метало- і каменеобробній промисловості (28,2%),

гірничій і складувній (5,9%). Значну частку становили шкіряна та паперова (18,7%), харчова, борошномельна та хімічна галузі (14,9%).

За переписом 1890 р. у сільському та лісовому господарстві було зайнято 489 522 особи (75,7% всього населення), в торгівлі й на транспорті – 46 906 осіб (7,3%), на державній службі – 38 409 осіб (5,9%), у промисловості – 71 754 особи (11,1%). За матеріалами перепису 1900 р., 530 374 особи (близько 80% населення) були зайняті у сільському господарстві, 82 300 осіб – в промисловості, 62 544 особи – в торгівлі та транспорті, а 62 544 особи – державною та військовою службою [2].

За національним складом Буковина була строкатою, щоправда, дійсне співвідношення визначити проблематично у зв'язку зі значними маніпуляціями під час проведення переписів – змінювалися прізвища й навіть назви сіл.

Революція 1848 р. розчистила шлях до прогресивних змін у сфері розвитку промислового виробництва. У 50-ті рр. ХІХ ст. на західноукраїнських землях було збудовано всього шість підприємств мануфактурного і фабричного типу: дві сірникові фабрики, два машинобудівні і один шкіряний заводи й паровий млин. 1856 р. на території, підлеглий Львівській торгово-промисловій палаті, яка становила 39 тис. кв. км, або понад 2/3 території У 60–70-х рр. у регіоні переважала невелика промисловість. Це пояснювалося браком підприємців, багатих на грошові капітали, втратою поміщиками інтересу до промисловості. Після селянської реформи вони охочіше вкладали гроші (викупні платежі) в сільське господарство [5].

На розвитку промисловості негативно позначалась економічна політика Габсбургів. Західноукраїнська промисловість була позбавлена тих податкових пільг, якими користувалися нові підприємства в західних провінціях. Прикарпатський озокерит привернув увагу іноземних промисловців [4].

У 1877 р. було засновано першу велику фірму, в 1882 р. ще одну. Утворена наприкінці 80-х рр. на базі цих фірм «Компанія комерсіаль франсе» з центром у Парижі зосередила в своїх руках більшу частину видобутку озокериту.

Неабияке народногосподарське значення мав видобуток кам'яної та кухонної солі. Однак після встановлення державної монополії ціни на сіль різко зросли. Більшість селян страждала від «соляного голоду». Соляна промисловість, представлена шахтами кам'яної солі Закарпаття і солеварнями Прикарпаття, тупцювала на місці. Видобуток кам'яної солі на трьох рудниках Мараморощини в останній третині ХІХ ст. зменшився зі 140 до 80–90 тис. т на рік.

На терені західноукраїнських земель домінуючою формою організації торгівлі спочатку залишались ярмарки. У Східній Галичині, Північній Буковині та Закарпатті проходило щороку близько тисячі ярмарків. Вони відбувалися в усі пори року, однак найменше ярмарків було навесні, а найбільше – восени, що безпосередньо пов'язувалося з наявністю товарної продукції у селянських і поміщицьких господарствах [3]. У Львові проходили знамениті святоюрські та вовняні ярмарки, Бродах і Тернополі – великі ярмарки коней, Станіславові й Чернівцях – полотна і худоби.

Швидкі темпи розвитку внутрішньої торгівлі на територіях західноукраїнських земель давали неабиякий зиск скарбниці імперії Габсбургів у вигляді податків з торгівлі та торгових монополій. Так, приміром, у 1850 р. державні прибутки від тютюнової монополії у Галичині становили понад 2,2 млн, а у 1857 р. – більше 4 млн флоринів.

У зовнішній торгівлі предметами експорту зазвичай була сировина (ліс, збіжжя, нафта, озокерит, калійна сіль, худоба та ін.). Імпорт здійснювався переважно з країн Західної Європи і включав такі товари, як одяг, машини та механізми, взуття, готові фабричні вироби та ін. У цілому протекціоністська політика імперії Габсбургів не сприяла розвитку економічного потенціалу Західної України і намагалася залишити цей регіон у вигляді головного постачальника сировини [3].

Отже, протягом другої половини XIX на території Західної України значною мірою набули розширення товарно-грошові відносини, що спричинило до істотного зростання як внутрішнього, так і зовнішнього товарообороту. Розвиток внутрішньої торгівлі відбувався за рахунок збільшення чисельності тимчасових ярмарків, базарів, крамниць та інших стаціонарних закладів торгівлі. У процесі зростання товарообороту почали виділятися акціонерні торговельні компанії, які мали монополієне становище на ринку. Проявам монополізму в торгівлі місцеве населення протиставляло кооперативні форми торгівлі, які зазвичай мали національний характер.

Список використаних джерел:

1. *Економічна історія України : Історико-економічне дослідження : в 2 т. / [ред. рада: В. М. Литвин (голова), Г. В. Боряк, В. М. Гесць та ін. ; відп. ред. В. А. Смолій ; авт. кол.: Т. А. Балабушевич, В. Д. Баран, В. К. Баран та ін.] ; НАН України, Ін-т історії України. – К. : Ніка-Центр, 2011. – Т. 1. – 653-683 с.*
2. *Скорейко Г.М. Населення Буковини за австрійськими урядовими переписами другої половини XIX – початку XX ст.: Історико-демографічний нарис. – Чернівці, 2002.*
3. *Задорожний В.Є. Товарне виробництво і торгівля на західноукраїнських землях (кінець XVIII – перша пол. XIX ст.). – С.97.*
4. *Іваночко У. Вплив соціально-функціональних процесів на розвиток урбанізації в Галичині кінця XVIII – початку XX ст. – С.272-275.*